

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Het nationale kiezersonderzoek 1977

Irwin, G.A.; Verhoef, J.; Wiebrens, C.J.

Citation

Irwin, G. A., Verhoef, J., & Wiebrens, C. J. (1977). Het nationale kiezersonderzoek 1977. *Acta Politica*, 12: 1977(2), 251-255. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451761>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451761>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

stelde het NIPO vanzelfsprekend steekproeftrekking voor die voor *dat doel* de meest geschikte lijkt.

Wekelijks dienen wij wellicht minder verheven doelen. Daarvoor is de toegepaste procedure volledig adequaat en resumerend valt dus te concluderen :

Conclusies

Voor het doel van het NIPO-onderzoek:

- A Is de heeft-gestemd vraag altijd bruikbaar, maar slechts kort na Kamer- of Statenverkiezingen geldig.
- B De zou-stemmen vraag stelt precies vast wat wij willen meten als meest gedrag-verwant résumé van op dat moment bestaande politieke voorkeuren.
- C Beide NIPO-vragen zijn uitermate deugdelijk voor de gestelde doeleinden. Foppen (7e alinea blz. 122) meent blijkbaar dat wij gedragsvoornemens meten. Als wij voornemens willen weten, vragen we er wel naar.

Maurice de Hond maakt van NIPO-grondmateriaal interessant gebruik waarvoor hij zelf duidelijk (en terecht) volledige verantwoordelijkheid aanvaardt. Er bestaat bij het NIPO dan ook geen behoefte in de discussie De Hond-Foppen te treden.

Het Nationaal Kiezersonderzoek 1977

door G. A. Irwin, J. Verhoef en C. J. Wiebrens

Bij gelegenheid van de aanstaande verkiezingen voor de Tweede Kamer zal een Nationaal Kiezersonderzoek worden uitgevoerd. Dit onderzoek onder het Nederlandse electoraat zal het vierde zijn in de reeks, die begon in 1967 en werd voortgezet in 1971 en 1972. De doelstellingen van de Nationale Kiezersonderzoeken werden reeds eerder uitvoerig beschreven in *Acta Politica*. (R. de Hoog, R. J. Mokken, F. M. Roschar, F. N. Stokman, Nationaal Verkiezingsonderzoek, *Acta Politica*, VI, 1971, pp. 29-44). Het nieuwe onderzoek zal conform deze doelstellingen wederom gegevens ter beschikking brengen voor politicologisch onderzoek op breed terrein, alsmede een ruimere mogelijkheid scheppen om door middel van longitudinale analyse ontwikkelingen en veranderingsprocessen te bestuderen.

Sinds 1971 berust de verantwoordelijkheid voor de Nationale Kiezersonderzoeken bij een inter-universitaire werkgroep bestaande uit vertegenwoordigers van nagenoeg alle Nederlandse universiteiten en hogescholen. De dagelijkse leiding die telkenmale aan één van de deelnemende instellingen wordt opgedragen, is voor het komende onderzoek in handen van de vakgroep politieke wetenschappen van de Rijksuniversiteit te Leiden. Het project wordt financieel mogelijk gemaakt door een subsidie van de Nederlandse Organisatie voor Zuiver-Wetenschappelijk Onderzoek (ZWO).

Het evaluatieproject

De eerste voorbereidingen voor het Nationaal Kiezersonderzoek 1977 zijn gestart in de zomer van 1975. Bij de eerste contacten met ZWO bleek wederzijds de behoefte te bestaan de tot dan toe uitgevoerde onderzoeken te evalueren. Op grond van een kritische bestudering van analyses, die op basis van het ter beschikking staande materiaal waren uitgevoerd, zou de opzet van het volgende Nationaal Kiezersonderzoek verder kunnen worden verbeterd. ZWO was bereid deze evaluatie mogelijk te maken door het verlenen van een subsidie, die het aantrekken van een wetenschappelijk ambtenaar mogelijk maakte. Doordat de voorbereidingen voor het NKO '77 vroegtijdig moesten beginnen vloeiden evaluatie en voorbereiding in het najaar van 1976

in elkaar over.

Allereerst werd getracht na te gaan welke functie de Nationale Kiezersonderzoekingen vervulden voor politicologisch onderzoek in binnen- en buitenland. Als indicator werd een lijst opgesteld van publicaties en andere rapportages van analyses, die geheel of gedeeltelijk waren uitgevoerd op basis van gegevens afkomstig van de Nationale Kiezersonderzoekingen. Daarnaast is nagegaan hoe frequent de data-sets van deze onderzoeken zijn opgevraagd bij de data-archieven, die hierover de beschikking hadden. Vervolgens is een poging gedaan om de onderzoeken van 1971 en van 1972/73 inhoudelijk te evalueren. In eerste instantie werd het accent gelegd op drie onderdelen: (1) de formulering van vragen en de techniek van de vraagstelling; (2) de al dan niet verwachte samenhang van vragen; en (3) de 'representativiteit' van de overgebleven respondenten uit het panelbestand, dat van de vorige onderzoeken deel uitmaakte.

Eén van de belangrijkste doelstellingen van de reeks onderzoeken is de al eerder genoemde mogelijkheid tot het verrichten van longitudinale analyse. Onderwerpen als 'efficacy', vertrouwen in en beoordeling van het politieke systeem, participatie en legitimiteit dienen daarom op zoveel mogelijk vergelijkbare wijze in de vragenlijsten terug te keren. Voor vragen die op dergelijke onderwerpen betrekking hebben werd dan ook steeds ongeveer 2/3 van de beschikbare ruimte in de vragenlijsten ingeruimd.

In het in oktober 1976 uitgebrachte rapport 'Vragen en Vraagstellingen in de Nationale Kiezersonderzoekingen: een evaluatie' is dit 'vaste deel' getoetst op bruikbaarheid voor analyse. Het rapport bevatte aanbevelingen om vragen ongewijzigd te handhaven, om vragen te herformuleren en om vragen uit het vaste deel te verwijderen. De aanbevelingen zijn door de leden van de Werkgroep Nationaal Kiezersonderzoek in een aantal bijeenkomsten uitvoerig besproken. Dit resulteerde in een groslijst van vragen die voor opneming in het nieuwe onderzoek in aanmerking kwamen en in voorstellen voor enkele experimentele vraagstellingen voor enkele onderwerpen. Voor de toetsing van de experimentele vraagstelling werd deels gebruik gemaakt van de proefenquête, die ten behoeve van het Nationaal Kiezersonderzoek 1977 werden gehouden. Andere toetsingen werden alsnog in het kader van het evaluatie-project uitgevoerd.

Het Nationaal Kiezersonderzoek 1977

Ook nu zal het Nationaal Kiezersonderzoek 1977 worden uitgevoerd in twee golven. Op basis van een nieuw getrokken steekproef zullen ongeveer 2000 Nederlandse kiesgerechtigden vóór de verkiezingen worden ondervraagd. Dezelfde respondenten zullen ná de verkiezingen nogmaals worden benaderd,

waarbij wordt gerekend op ruim 1500 geslaagde vraaggesprekken. Los hiervan zal een poging worden gedaan om zoveel mogelijk respondenten van het 1971-1972/73 panelbestand te ondervragen. Zij zullen na de verkiezingen worden benaderd met een aparte, ingekorte vragenlijst. Gehoopt wordt dat minstens 500 van de 887 panel respondenten kunnen worden opgespoord die bereid zullen zijn om nog eenmaal mee te werken.

De steekproef

De steekproeftrekking is verzorgd door het onderzoeksbureau Interact b.v., dat ook het veldwerk en de zuivering van de data zal verrichten. Door de toenemende bezorgdheid van gemeentebesturen voor de privacy van hun ingezetenen bleek het niet mogelijk een steekproef te trekken uit de kiesregisters. Daarom is aansluiting gezocht bij een 'mini-census' die door het bureau Interact in het begin van dit jaar is opgezet. Dit onderzoek beoogde een zo nauwkeurig mogelijk beeld te geven van de Nederlandse bevolking. Gegevens werden verzameld over personen aanwezig op 13333 startadressen. Door de intensieve uitvoering van het onderzoek is de uitermate hoge respons van meer dan 90 % verkregen. Op basis van deze 'mini-census' wordt een lijst samengesteld van namen en adressen van ongeveer 25.000 kiesgerechtigden. Uit deze lijst is een systematische aselechte steekproef getrokken. Doordat kiesgerechtigden, aanwezig in bepaalde vormen van multi-bewoning zoals verpleegtehuizen en kazernes, in de steekproef ondervertegenwoordigd zijn, is deze aangevuld met een quotum-steekproef van ongeveer 100 respondenten uit deze groep.

De vragenlijsten

Via de leden van de Werkgroep werd voor iedere onderzoeker de mogelijkheid opengesteld om voorstellen voor nieuwe vragen in te dienen. Uit de groslijst van oude vragen en de voorstellen voor nieuwe vragen werd door de Werkgroep de inhoud van de twee vragenlijsten, waarmee in januari en februari 1977 het proefonderzoek werd uitgevoerd, geselecteerd. In de vragenlijsten voor het proefonderzoek is het aantal vragen voor verschillende onderwerpen op verzoek van enkele onderzoekers uitgebreid. Over politiek cynisme en legitimiteit werden enkele nieuwe vragen ingevoegd. Ook aan de beoordeling van het regeringsbeleid is meer aandacht geschonken. Gepoogd wordt om bovendien de 'steun' voor een aantal instituten te meten. Naast deze onderwerpen die tot het 'vaste deel' van de vragenlijst behoorden zijn ook vragen over een aantal nieuwe onderwerpen opgenomen.

In open vragen wordt de respondent de mogelijkheid gegeven om zowel de

naar zijn mening positieve als negatieve punten van enkele politieke partijen te noemen. Soortgelijke vragen hebben in onderzoeken in de Verenigde Staten en West-Duitsland een genuanceerd beeld opgeleverd van het oordeel van de respondenten over de betrokken partijen. Vooral echter geeft deze meetmethode een indruk van de mate van ideologisch denken van de respondent.

Het oordeel van de respondenten over een aantal politieke strijdpunten zal op een nieuwe wijze worden gemeten. Bij het proefonderzoek zijn een tweetal vraagstellingen uitgetest. Bij de eerste wordt de respondent per strijdpunt een aantal uitspraken voorgelegd, die zijn ontleend aan partij en/of verkiezingsprogramma's. Niet alleen wordt de respondent gevraagd of hij het met de uitspraken eens is of niet, maar ook of hij hierin het standpunt van verschillende partijen herkent. Bij de tweede vraagstelling wordt de mening van de respondent gemeten door middel van een zeven-puntsschaal. Op een zelfde schaal dient ook de positie van een aantal partijen te worden aangegeven. Een nieuw element is ook geïntroduceerd bij de meting van politieke kennis. Waar voorheen werd gevraagd welke ministers en kamerleden bij naam werden gekend, wordt nu een reeks foto's getoond. De respondent wordt gevraagd van de afgebeelde personen de naam, de partij en de functie te noemen. Voor een deel van deze personen wordt bovendien het oordeel van de respondent over de taakvervulling gevraagd. Door de koppeling van kennis aan de beoordeling kunnen beide onderwerpen in meer detail worden bestudeerd.

Oplevering data en publikaties

Na het gereedkomen van een uitgebreide variabele-beschrijving zullen de data voor iedere onderzoeker beschikbaar zijn door bemiddeling van het Steinmetz-archief in card-image format, als Osiris standaard data set en als SPSS system-file. Oplevering zal vermoedelijk in oktober 1977 kunnen plaatsvinden. Door de Werkgroep zal zoals bij vorige onderzoeken gebruikelijk was vroeg in het najaar een eerste analyse van de gegevens worden gepresenteerd.

Boekbesprekingen

Prof. Dr. J. van den Doel, **Demokratie en Welvaartstheorie. Een inleiding in nieuwe politieke economie.** Alphen a/d Rijn (Samson), 1975, 168 p., f 22,—

R. J. in 't Veld, **Meerderheidsstelsel en Welvaartstheorie,** Leiden (Stenfert Kroese), 1975, 215 p., f 29,50

Gelet op de verschijningsdatum van beide hier te bespreken werken zou men geneigd zijn 1975 als een vruchtbaar jaar voor de Nieuwe Politieke Economie in het Nederlandse taalgebied te beschouwen. Met zowel een algemene inleiding op het betreffende terrein als een nadere uitwerking van een meer specifiek maar bijzonder belangrijk deelgebied, t.w. het meerderheidsstelsel, lijkt in één jaar de achterstand dienaangaande in ons taalgebied ingelopen te zijn.

De 'grote sprong voorwaarts' in 1975 is echter merendeels schijn. Met name het werk waarop In 't Veld tot doctor in de rechtsgeleerdheid is gepromoveerd aan de Universiteit van Leiden bij Prof. Dr. W. Eizenga (co-promotor: Prof. Dr. Th. A. Stevers) in oktober 1975 blijkt bij lezing hoogst teleurstellend. Men zoekt tevergeefs naar saillante inhoudelijke verwijzingen naar literatuur van na 1970, hetgeen is te wijten aan het feit dat de promovendus bij het concipiëren van zijn dissertatie zwaar heeft geleund op een drietal artikelen van zijn hand welk reeds in de jaren '60 in *De Economist* c.q. in *Statistica Neerlandica* (co-auteur Prof. Dr. W. R. van Zwet) zijn verschenen. Het artikel getiteld 'Stemmenhandel' in 1969 in eerstgenoemd tijdschrift (pp. 24-71) gepubliceerd wordt min of meer integraal afgedrukt in Hoofdstuk 4 van *Meerderheidsstelsel en Welvaartstheorie* zonder dat het betreffende artikel ook maar één keer als zodanig wordt genoemd in het proefschrift, zelfs niet in de lijst van 'Geraadpleegde en aangehaalde literatuur'. Men moet het ons dan ook niet euvel duiden wanneer wij de uitspraak op p. 150 van In 't Velds boek: 'De schaarse literatuur over stemmenruil weerspiegelt geen aaneengesloten ontwikkeling van de doctrine. Polemieken en wederwoord blijven nagenoeg uit, (cursivering onzerzijds - GdB), anno 1975 een gotspe noemen als wij de stroom van artikelen etc. over stemmenruil en aangrenzende onderwerpen verschenen sinds de jaren '60 zien, zoals moge blijken b.v. uit het kortgeleden gepubliceerde overzichtsartikel van Dennis C. Mueller in de *Journal of Economic Literature* (June 1976, pp. 395-433). Wellicht ware het beter geweest als Dr. In 't Veld had geprobeerd gebruik te maken van de sinds enige jaren al weer bestaande mogelijkheid te promoveren op reeds gepubliceerde artikelen hetzelfde onderwerp betreffende.

Hoofdstuk 1 van *Meerderheidsstelsel en Welvaartstheorie* bevat het 'gebruikelijke' overzicht van de welvaartstheorie vóór de verschijning van Arrow's werk *Social*